

Eurokossussa on taikaa *

AUGUST LEPPÄ

VATT:in aloittamalla tiellä on maalitauluna tällä kertaa ETLA ja sen arvio EY-jäsenyyden taloudellisista vaikutuksista. Tekijöille täytyy antaa tunnustus rohkeudesta. Jäljet eivät pelotaneet, jos kohta kriitikoittenkin ammusvarastot ovat ehtyneet. Teoksessa esitetty noin 5 prosentin aktiviteettihyöty hyvin hoidetusta sopeutuksesta on uskottava tulos, mutta tuloksen laskentaperusteet sallisivat vähemminkin uskottavankin tuloksen.

Selvityksessä on laskettu yhteen partiaalisia makrovaikutuksia volyyminä ja silloin kerrannaisvaikutukset ovat osin tyhjän päällä. Hintavaikutuksia ei saisi unohtaa, ellei todeta niiden olevan olemattomia. Toiseksi perinteinen metodologia edellyttää vertailulaskelmissa vertailtavilta vaihtoehdoilta yhtä ja samaa julkisen talouden tasapainoa. Näiden salakuoppien peittäminen johtaisi ETLAn esittämää tulosta suotuisampaan lopputulokseen. Varsinainen hyvinvoinnin lähde olisi sittenkin välillinen verotus niin pilkallisesti kuin siihen vuosi sitten suhtauduttiinkin.

* Partiaalinen arvio teoksesta Alho, K. - Kotilainen, M. - Widgrén, M. : Suomi Euroopan yhteisössä - arvio taloudellisista vaikutuksista, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos B 81, Helsinki 1993.

Pelkistäen ETLAn tulosten ongelma on siinä, että 5 prosentin tason muutos aktiviteetissä tuo yleensä vähintäänkin samassa suhteessa rahaa julkiseen kassaan. Vajaan 40 prosentin veroasteella tuo 5 prosenttia on 10 miljardia nykyrahaa, jota vertailulaskelmissa ei tule käyttää julkisen velan lyhentämiseen, vaikka se kuinka olisi eurokriteeri. Toisin sanoen välillistä verotusta ei olisikaan tarvinnut neutraloida välittömällä verotuksella.

Maatalous on jatkuva riesa

Maatalouden suhteen on jäsenyysvaihtoehdossa lähes kaikki auki eli valittavissa tuottajahintaa lukuun ottamatta. Tutkimuksessa on esitetty arvio nykyisen tuottajahintatason alenemisesta puoleen jäsenyysratkaisun myötä, mutta vertailukohtat eivät käy tätä tarkemmin ilmi. VATT:in selvityksen yhteydessä käytettiin samaa arviota, mutta siinä vaiheessa valuuttakurssit olivat vielä pyhiä eikä EY:n maatalouspolitiikka sisältänyt tuottajahintojen laskua. Tämänhetkisten arvaukset EY:n CAP-reformin tuloksista markan kurssimuutosten jälkeenkin päätyvät siihen, että lasku voisi suomalaiselle tuottajalle olla prosenteissa vieläkin isompi. Olennaista on se, että tilanne on tuottajan kannalta mahdollisesti ikävämpi ja kuluttajan

kannalta valoisampi, kuin mihin ETLAn tutkijat päätyvät. Erolla on merkitystä sikäli, että selvityksessä mainitut kustannusten leikkaukset eivät silloin riitä, vaan olennainen osa maanviljelijöiden tulotasosta hoidetaan suorana tulotukena. Tekstistä jää sellainen maku, että tulotuen tarve olisi sittenkin määrältään lähinnä marginaalista. Vieläkin pienempään tuen tarpeeseen päästään olettamalla nykyiset valuuttakurssit ja nykyiset EY:n tuottajahinnat.

Tuen tarvetta voidaan edelleen laskea monella tavalla lähtien tuotannon ja tuottajien määrästä. ETLA lähtee kohtuullisesta tuotannon tason tippumisesta puolella 70 prosentin omavaraisuuteen. Jotkut taas lähtevät täydestä omavaraisuudesta ja jotkut toteavat markkinatalouden siinä tilassa johtavan tuotannon loppumiseen lähes kokonaan.

Minusta tuntuu, että esitetty laskelma 1.5 prosentin (bkt:sta) allokaatiohyödyistä yhdessä 0.15 prosentin kuluttajahyödyn kanssa voi olla oikea suuruusluokaltaan, mutta päättelyä on syytä katsoa toisenkin kerran.

Jos oletetaan, että suojatusta toiminnasta siirrytään täysin markkinatalouteen, tuotannon supistuminen muodostuu todennäköisesti oletettua puolikasta suuremmaksi ilman erillistä tulokompensatiota. Toisin sanoen täydellistä allokaatiohyötyä ei voi mielestäni yhdistää puolikkaan supistumiseen tuotannossa. Yleisen tasapainon mallien paha taipumus on tuottaa huomattavasti pienempi aktiviteettitaso, jos tuottajahintaa lasketaan puolella. Ja jos tosiaankin supistustarve on vielä enemmän, ristiriita on vieläkin suurempi.

Toiseksi voidaan kyseenalaistaa resurssien oletettu siirtyminen maataloudesta muualle, jolloin allokaatiohyöty jää pienemmäksi. Näin siitäkkin huolimatta, että vertailtavissa vaihtoehtoissa eivät ikänsä puolesta tuotannosta luopuvat henkilöt joudu uudelleen allokointiviksi kummassakaan vaihtoehdossa.

Kolmanneksi kuluttajan hyöty ainakin hätäisesti luettuna vaikuttaa pieneltä verrattuna tuottajahintojen muutokseen. Oletettu 15

prosentin elintarvikehintojen lasku on siedettävissä. Kerrannaisvaikutuksista ja hinnoitteluhypoteeseista riippuen voidaan puolustaa kaikkia 10-30 prosentin välillä olevia muutoksia, ja 0.2 hintajoustolla on edelleen ymmärrettävissä 1.5 miljardin tuontielintarvikkeiden syönte oman tuotannon lisänä. Tosin 70 prosentin omavaraisuus pakottaa turvautumaan tuontiin jo muutenkin. Mutta nykyisin noin 40 miljardin elintarvikelaskusta 15 prosenttia on 6 miljardia ja kun siitä 1.5 menee tuontiruokaan, niin tuskin 4.5 miljardia annetaan kuitenkaan maanviljelijöiden tukirahastoon. Kiinteällä reaali-palkalla se näkyy nimellispalkkojen muutoksena ja siten myös kertautuvana hintamuutoksena ja teollisuuden kannattavuuden parantumisena tai sitten kiinteällä nimellispalkalla kuluttajan hyöty onkin suurempi. Kysymys on hyödyn jaosta; allokaatiohyöty ja lisääntyvä muu kulutus vastaavat toisiaan. Olennaista on, että ETLA:n tapaan vähäteltyjen hinta- ja palkkamuuutosten tapauksessa kuluttaja hyötyy enemmän kuin 0.15 prosenttia bkt:sta.

Agrobisnekseen liittyy edelleen ärsyttävä tapa olettaa toisaalla tekstissä maataloustuotannon alentuvan puoleen ja vastaavissa panos- tuotoslaskelmissa muutos on enää 1/3.

Suljetun sektorin prosentti

Toiseksi suurin hyvinvointihyöty ETLA:n laskelmassa saadaan aikaan suljetun sektorin tehostumisen kautta. Prosentin hyöty saadaan olettamalla tuottavuuden kasvavan 2 prosentilla. Tuottavuuden nousu selitetään yhteisellä rahalla, tuonnin esteiden alenemisena sekä työvoiman liikkuvuudella. Vanhoilla valuuttakursseilla selityksen rakentaminen oli helpompaa, nykyisillä saksalaisilla ja osin sitä alemmillakin kuluttajahinnoilla selitys pitää hakea kauempaa. Tosin 1.5 prosentin hintojen lasku suljetussa sektorissa on ymmärrettävissä. Voidaan kuitenkin kysyä, miksi tuottavuuden nousu menee hintoihin avautuvassa sektorissa.

Eikö avoimen sektorin määritelmä ole se, että tuottavuuden nousu heijastuu kannattavuuteen eikä hintatasoon?

Minun on vaikea suoralta kädeltä uskoa, että lamautuvassakaan Suomessa pitkän päälle siirryttäisiin alempiin kotimarkkinahintoihin kuin olosuhteiltaan suotuisammassa keski-Euroopassa. Samoilla hinnoilla ei tuonti välttämättä kotimarkkinoita valtaa. Tietty hintaero helpottaisi ajattelua kummasti, vaikka kyse onkin vain 1.5 prosentista.

Tutkimuksessa oletetaan jäsenyydestä syntyvän tuottavuuden nousun siirtyvän suljetun sektorin hintoihin, kotimainen tuotanto syrjäyttää tuontia ja reaalitylo kasvaa avoimesta sektorista annetuilla nimellispalkoilla. Tällä menolla avoimen sektorin kannattavuus kasvaa ja pahimmassa tapauksessa se nostattaa nimellispalkkatasoa ja lyhyellä tähtämellä siis jopa työntekijöiden reaalityloja. Edelleen tuporatkaisuissa hintamuutos voidaan viedä nimellispalkkoihin, jolloin se alentaa suoraa hyvinvointivaikutusta, mutta mahdollinen tarjonnan kasvu avoimella sektorilla vastaavasti lisää aktiviteettia. ETLA olettaa nopeasti luettuna kiinteät nimellispalkat päinvastoin kuin VATT aikanaan. Näin saadaan 1 prosentin hyvinvointi-työty. Jälleen tuntuu siltä, että tulos menettelee, mutta onko resonointi reilassa. Kritiikki ei johdu mainitusta palkkaoletuksesta, tutkimuksessa siteerataan ruotsalaistutkimusten 70 prosentin siirtoa hinnoista palkkoihin. Valinta on tältä osin vapaa.

Ensimmäinen ongelma on tuottavuudesta johtuva hintojen aleneminen suljetussa sektorissa. Hiukan liioitellen laskelmassa oletetaan tuottavuuden nousun johtuvan sektorin avautumisesta eli kilpailun lisääntymisestä ja silloin äärimmilleen vietyinä hintamuutoksia syntyy vain, jos eroja on olemassa. Annetulla avoimella hinnalla kilpailun paine jää pienemmäksi kuin suuren hintaeron tapauksessa. Kärjistetty johtopäätös tästä on, että tehdyt valuuttakurssi-muutokset vähentävät tähänastisen suljetun sektorin tehostamistarvetta. Yksi mahdollisuus tuottavuuden nostamispakkoon olisi avoimen

sektorin työntekijöiden halu siirtyä eurooppalaisten virkaveljiensä tasolle edellyttäen, että palvelupuoella halutaan seurata perässä. Tämä johdonmukainen kuvio johtaisi tuottavuuden nostamispakkoon ja hintojen laskuun verrattaessa kehitystä nykyisen suljetun ja jatkossa avoimen sektorin hypoteettiseen kehitykseen. Oletuksena on kuitenkin samapalkkaisuusideologian säilyttämiseen pyrkivä toiminta

Siirtotyöläisten määrä jää avoimeksi

Viittaus palkkatasoon tai sen muutoksiin EY-jäsenyyden myötä jää sivulauseessa mainittuun oletukseen muuttumattomista nimellispalkoista. Valinta on kestävä siinä missä muutkin mahdollisuudet, mutta sitä pitää verrata muihin partiaalisiin tuloksiin. Tutkimuksen mukaan ei ole syytä olettaa muuttovirtojen kasvavan kovin merkittävästi 10 vuoden jaksolla. Varomattomasti johdatellen se merkitsee, että työvoiman tarjonta ei olennaisesti muutu EY-jäsenyyden myötä. Edelleen teollisuuden tuottavuuden noususta ei ainakaan suuria otsikoita teoksesta löydy, arvaus on siis muuttumaton tuottavuus. Tällöin keskimääräinen tuottavuuden muutos jää kansantaloudesa alemmaksi kuin suljetun sektorin oletettu 2 prosenttia. Jos taloudellinen nettohyöty tutkimuksen käsitteitä käyttäen on jotain sukua tuotannolle, vähintään 2.5 prosentin kenties suurempikin työpanoksen kysynnän kasvu on sisällä laskelmissa. Nykytilanteessa se merkitsee noin 60000 työntekijää ja paria prosenttiyksikköä työttömyysasteessa. Sillä voi jo olla hinta- ja palkkavaikutuksiakin ja jopa muuttoliikekin voi joutua uuteen valoon, vaikka kysymys onkin pitkän ajan vertailulaskelmista. Selvityksestä ei suoraan pysty päättelemään, mihin tuo työn lisäkysyntä kohdistuu eli mihin saavutettu hyvinvointi-työty allokoidaan. Ohimennen preferoidussa kiinteän nimellispalkan tapauksessa pääpaino on kulutus-tavaratuotannossa.

Eurokossussa on taikaa

Partiaalilaskelmien yhteenynnäminen johtaa vielä yhteen ansakuoppaan, josta selviämiseen tarvitaan lisäkiemuroita. Selvityksen 4.2. nettohyödyn kasvu tai 5.5 prosentin kulutuksen kasvu perustuu verotusta koskevaan neutralointiehtoon. Välillisen verotuksen harmonisointi eliminoidaan välittömän verotuksen nostolla. Toki välittömilläkin veroilla saattaa olla muuttohalukkuuteen ja yritysten sijainninpäätöksiin liittyviä vaikutuksia, mutta unohdetaan ne.

Aiempien oletusten mukaan laskelmissa päästiin 1.5 prosentin hintojen laskuun suljetussa sektorissa ja ilmeisesti muuttumattomaan hintatasoon avoimella sektorilla ja palkoissa. Normaalisti kulutuksen volyymin kasvu nostaa myös vastaavia verotuloja vähintään samassa suhteessa, joskus yliampuenkin. Palkka-veroistakin saadaan lisää tuloja, jos edellisen

kappaleen päättely pitää kutinsa. Karkea 4-5 prosentin nousu verotuloissa merkitsee jotta-kuinkin 10 miljardin nykymarkan lisäystä julkisen vallan kassaan. Siinä on jo mukana oletettu hintatason lasku ja virkamiesten kiinteät nimellispalkat, mutta ei korkomenojen laskua. Tuolla summalla voidaan jo vähentää uhkaavasti kasvavaa julkista velkaa, mutta vertailulaskelmassa tämä julkinen hyöty on otettava huomioon. Käytännössä se merkitsisi sitä suurta helpotusta, että välitöntä verotusta ei tarvitsisikaan nostaa. Välillisten verojen harmonisoinnille olisi tässä hypoteettisessa vertailutilanteessa tilaa. Kuten taannoisessa VATTin laskelmassa eurokossun hinta ei ole hyvinvoinnin kasvun syy, vaan muut vaikutukset antavat ETLA:n selvityksessäkin viinan hinnan alentamiseen mahdollisuuden. Silläkin on sitten omat kerrannaisvaikutuksensa niin hintatasoon kuin maksan tasoon, mutta siitä keskustelkoot muut.